

τοῦ ἴστοῦ τέχνασμα, καθησύχασεν ἐπὶ τέσσαρα δλα ἔτη τοὺς μνηστῆρας, ὥστε καὶ δικαίως λέγει περὶ αὐτῆς ὁ Ἀντίνοος,

Τυρὼ τ' Ἀλκμήνη τε ἔϋστέφανός τε Μυκήνη,
τάων οὕτις ὄμοια νοῆματα Πηγελοπείη
γῆδη.

Od. B. 122.

Ἄφ' ἑτέρου κοινῶς ἀνεγνωρίζετο ἡ ἀδυναμία, καὶ ἀνανδρία τοῦ γυναικείου φύλου, ἀποκαλεῖ δὲ συνήθως ὁ Ὁμηρος τὰς γυναικας ἀνάλκιδας. Ἰλ. Ε, 349. Τοῦτο ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν περιφρονητικῶν λόγων, οὓς ἀπευθύνει ὁ Ἐκτωρ τῷ Διομήδῃ,

.... Γυναικὸς ἀρ' ἀντὶ τέτυξο
ἔρρε κακὴ γλήνη

καὶ αὐτῷ τῷ Πάριδι, Ἰλ. Λ. 389. Ὑπάρχουσιν δμως καὶ παραδείγματα ἀποτελοῦντα ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου. Οὗτως ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἡρακλέους ἐφαίνετο πόλις ἀλισκομένη, ἵς τὰ τείχη ὑπερησπίζοντο ἄνδρες, γυναικες, καὶ παιδία.

Τεῖχος μὲν δ' ἄλογοι τε φίλαι καὶ νήπια τέκνα
ῥύατ' ἐφεσταότες, μετὰ δ' ἀνέρες, οὓς ἔγε γῆρας.

Ιλ. Σ. 515.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ο ΕΡΩΣ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Οἱ τὴν Ὁμηρικὴν ἐποχὴν προθύμως ψέγοντες συγγραφεῖς, καὶ ίδιως ὁ WOOD, ἴσχυρίζονται πρὸς τούτοις, δτὶ διετέλει τότε ἄγνωστος δ ἔρως, δ ἀληθῆς οὕτος τοῦ σύμπαντος πλάστης καὶ κυρίαρχος, καὶ δτὶ ἡ ὄλικὴ ἡδυπάθεια ἢν ἡ μόνη συνδέουσα τὰ δύο φῦλα σχέσις. Ἀλλ' ὁ μετὰ προσογῆς ἐτάξων τὰ πράγματα εύρισκει, δτὶ καὶ ἡ μομφὴ αὗτῇ τυγχάνει ἦκιστα δεδικαιολογημένη.

Καὶ, ναὶ μέν, ἀσυνήθης ἢν ἵσως ἐν τῇ ὑγιεῖ καὶ ἡρωϊκῇ ἐκείνῃ ἐποχῇ δ Ἄλατωνικὸς λεγόμενος ἔρως, δ παρεμφερῆς πρὸς τὰ ἐντὸς τῶν θεριμώνων φυόμενα ἄνθη, τὰ λεπτοφυῆ μὲν καὶ θαυμάσια, ἀλλ' ἐμπαθῆ κ' ἐφήμερα. Ἡ θεσπεσία αὗτῇ παραφροσύνη, ἀληθῆς ἐκνεύρι-

σις τῆς καρδίας, ἐστὶ δεῖπνος προβεβηκότος πολιτισμοῦ, καὶ ἀρμόζει μᾶλλον εἰς τοὺς μυθιστορικοὺς ἵπποτικοὺς αἰῶνας, καὶ τὴν μελαγχολικὴν Γερμανίαν.

Ἄλλ' οὐδόλως ἐκ τούτου ἔπειται τὸ πεζὸν συμπέρασμα, εἰς ὃ καταλήγει ὁ WOOD. Ἀγνωστος ὁ ἔρως εἰς τὴν ὅμηρικὴν, ἢ οἰανδήποτε ἄλλην ἐποχήν; Ἀλλὰ τότε ποῖος ὁ μύχιος τῆς κοινωνίας δεσμός; Ποῖον τὸ λανθάνον αἴτιον πάντων τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων; Διὰ τὶ ἐπάλαισεν ἡ Πηγελόπη ἐπὶ εἴκοσιν δλα ἔτη πρὸς μυρίους κινδύνους, δπως μείνῃ πιστὴ τῷ πεφιλημένῳ συζύγῳ, καὶ τοῦτο μεθ' ὅμαδος μνηστήρων εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς; Διὰ τὶ αὐτὸς ὁ Ὁδυσσεύς, μετὰ τοσαύτας περιπετείας καὶ πλανήσεις, ἐνθυμεῖται καὶ ποθεῖ ἀείποτε τὴν νόμιμον συμβίαν, καὶ εἰς αὐτὰς τῆς Καλυψοῦς τὰς τρυφερὰς ἀγκάλας, καὶ εἰς τῆς Κίρκης τὸ ἀκόρεστα στήθη; Ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἀδόλου, καὶ παραφόρου ἔρωτος τοῦ Ἐκτορος καὶ τῆς Ἀνδρομάχης, καὶ οἱ σπαραξικάρδιοι θρῆνοι τῆς ταλαινῆς συζύγου ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ πεπτωκότος θρωος, ἀρκοῦσι, φρονοῦμεν, δπως ἀνατρέψωσιν ἀρδηγ τὴν ἐν λόγῳ κατηγορίαν.

Ο ἔρως τοῦ Πάριδος καὶ τῆς Ἐλένης, αὐτὴ ἡ δάσις τῆς Ἰλιάδος, τὶ ἄλλο τὸν, ἔρωτῷ ὁ WOOD, ἡ πόθος ἀθεμίτου ἥδοντες. Η ἀπάντησις φαίνεται τῷ μὲν εὐγερής, καὶ ἐπιτρέπεται, πιστεύομεν, ἡ ἀμφιβολία, ἐὰν ἐκ τοιούτου μόνον ἀγομένη αἰτίου, ἀπεφάσισεν τὴν Ἐλένη, ἡ πικρότατα μετὰ ταῦτα θρηνοῦσα τὸ ἀμάρτυρα αὐτῆς, τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ συζύγου, δν ἐτίμα, τοῦ τέκνου αὐτῆς, δὲ ἐλάτευε, τῆς οἰκιακῆς αὐτῆς ἐντυχίας, καὶ τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς θέσεως, δπως δραπετεύσῃ μετὰ ξένου, ἀνταλλάσσουσα πάντα ταῦτα πρὸς τὴν αἰσχύνην. Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Πάριδος, τοῦ ἐπισύραντος κατὰ τῆς οἰκογενείας, καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα δυστυχήματα, τοῦ ἀψηφίσαντος τὴν δργήν τῶν Θεῶν, πῶς ἄλλως ἐξηγεῖται τὴν ἀφροσύνην, ἐὰν μὴ ἐφέρετο ὑπὸ ἔρωτος παραφόρου, καὶ ἀπροσμαχήτου διὰ δὴν ώραιάν αὐτοῦ οἰκοδέσποιναν, ἔρωτος ὅλαστήσαντος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ κατὰ τὸ διάστημα τῆς παρ' αὐτὴν διαμονῆς καὶ μονώσεως, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου;

Καὶ ἀληθὲς μὲν ἐστίν, δτι οἱ δύο δραπέται κατὰ τὰς πρώτας τῆς φυγῆς αὐτῶν τὴνέρας προσήραξαν εἰς τὴν νῆσον

Κρανάτην¹, τῆς τὰ φαιδρὰ ἄλση τῆσαν καταλληλότερα τῆς κοίλης νηὸς εἰς τὰς ἐρωτικὰς αὐτῶν διαχύσεις. Ἀλλὰ τὶ τὸ ἄπορον, καὶ τὶς λάτρις τοῦ αἰθερίου ἔρωτος διαβεβαιοῦ τῆμας, δτὶ ἐὰν συγέπλεε μετὰ τῆς ώραίας Ἐλένης παρὰ τὰς μαγικὰς ἔκεινας ἀκτάς, οὐδεὶς ὑπῆρχε προσαράξεως κίνδυνος; Πρὶν δὲ δριμὺς ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς ὁ WOOD, ἐπὶ τοιούτου στηριζόμενος ἐπιχειρήματος, παραβαλέτω αὐτὴν πρὸς οἶναν δήποτε ἐτέραν, καὶ αὐτὴν τὴν τῆματέραν, τῆς τοσοῦτον ἐκθειάζομεν τὸν πολιτισμόν, καὶ εἰπέτω τῆματιν ἐὰν φρονῇ, δτὶ ὁ μετ' ἐγγάμου γυναικὸς ἀποδιδράσκων ἀποδειχνύει, δτὶ οὐδὲν τρέφει πρὸς αὐτὴν ἀληθήτες φίλτρον, διότι κατέρχεται ἐκ τοῦ ἀνδροῦ κόσμου τῶν ἀδελφικῶν αἰσθημάτων εἰς τὸν πραγματικόν. "Οτι τοὺς δύο ἐραστὰς συνέδεεν ἀπ' ἐναντίας ἔρως ἄδολος, καὶ ἀκραιφνής, τεκμηριοῖ καὶ μόνη τὴ πιστὴ καὶ μακρὰ αὐτῶν συμβίωσις, ἐν μέσῳ τοσούτων καταστροφῶν. Ἡ Ἐλένη εἶχε στιγμὰς ἀπογνώσεως, καὶ διαρκῶς ταρασσομένη ὑπὸ τῆς τύψεως τοῦ συνειδότος, ὅνειδιζει τὸν δεύτερον σύζυγον, ἐπιστρέφοντα ἐξ ἀτυχοῦς πρὸς τὸν Μενέλαον μάχης. —

"Ηλυθες ἐκ πολέμου· ως ὥφελες αὐτῷ ὀλέσθαι
ἀνδρὶ δαμεὶς κρατερῷ, οὓς ἐμός πρότερος πόσις τὴν.

Ιλ. Γ. 429.

'Αλλ' ὁ Πάρις, τὰ πάντα εἰς τὸν ἔρωτα αὐτοῦ θυσιάζων, πῶς ἀπαντᾷ αὐτῇ;

Μή με, γύναι, γαλεποῖσιν ὄνείδεσι θυμὸν ἔνιπτε.
οὐ γάρ πώποτε μὲν ὡς γ' ἔρως φρένας ἀμφεκάλυψεν,
οὐδὲ δτε σε πρῶτον Λακεδαιμονος ἐξ ἐρατεινῆς
ἔπλεον ἀρπάξας ἐν ποντοπόροισι νέεσσιν,
νῆσῳ δὲ ἐν Κρανάτῃ ἐμίγην φιλότητι καὶ εὐνῇ,
ώς σέο γῦν ἔραμαι καὶ με γλυκὺς ἴμερος αἴρει.

Ιλ. Γ. 446.

Πόσοι ἐρασταὶ τῶν σημερινῶν γρόνων ἔγουσιν ὑπὲρ ἐσυτῶν τοιαύτας ἐλαφρυντικὰς περιπτώσεις!

"Αλλως τε δρίθουσι τὰ παραδείγματα. Τὶς ἀρνεῖται δτὶ ἔρως ἀληθῆς καὶ ἀκμαῖος τὴν ὁ τῆς Κλεοπάτρας πρὸς τὸν Φοῖδον, 'Ιλ. I. 560, τῆς Ἀριάδνης πρὸς τὸν Θησέα, 'Οδ. Α. 322, καὶ τῆς Μη-

¹ Ἡ παρὰ τῶν Εὔσοινων Μακρόνησος.

δείας, ἃτις ἐθυσίασε τὰ πάντα, δπως ἀκολουθήσῃ τὸν Ἰάσονα; Εἰς τοὺς ἔξης δὲ ώραίους στίχους

οὐ μέν πως νῦν ἔστιν ἀπὸ δρυὸς οὔδ' ἀπὸ πέτρης
τῷ δαρεῖέμεναι, ἢτε παρθένος ἡθιός τε,
παρθένος ἡθιός τ' ὀδαίετον ἀλλήλοις.

ΙΙ. X. 128.

τί ἄλλο ἐννοεῖ ὁ "Ομηρος ἦ ἐρωτικὰς συγεντεύεις ὑπὸ κρυφίας σκιάδας δρυῶν, κ' ἐπὶ τῆς γλοερᾶς κορυφῆς βράχου, εἰς οὓς τοὺς πόδας θόσκουςιν ἡσύχως τὰ ὑπὸ τῶν ἐρωμένων φυλαττόμενα ποίμνια; Ο περιπαθής ψίθυρος ἐρωτικῶν ἐκφράσεων, ὁ περιεχόμενας εἰς τὸ ἥδū καὶ ἄγνωστον ῥῆμα ὀδαίειν, οὐδόλως μαλάσσει τὸν αὐστηρὸν ὄμηρολόγον;¹. Εἰς δὲ τὰς σχέσεις τοῦ Ἀγιλλέως πρὸς τὴν Βριστοῦδα, καίτοι μὴ περιοριζομένας θεναιώς εἰς πλατωνικὰς ἐκφράσεις αἰωνίας πίστεως, οὐδὲν διορᾷ ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς ἵγνος ἀληθίους, καὶ ταλαιπωρουμένου ἔρωτος; Ή ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ δργή, καὶ ἡ πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα ἔρις, συνετέλεσαν θεναιώς τὰ μέγιστα εἰς τὴν δλεθρίαν μῆνιν τοῦ Βασιλέως τῶν Μυρμιδόνων· ἀλλ' ἐξηγοῦνται ἀράγε οὗτως ἐπαρκῶς τὰ πικρὰ δάκρυα, ἀτινα χέει κατὰ τὴν ἀπαγωγὴν τῆς κόρης ὁ ἀδάμαστος ἥρως, καὶ ἡ ἐπιμονὴ αὐτοῦ ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν δλεθρίων τῆς ἀπογῆς αὐτοῦ συνεπειῶν, ἐὰν μὴ ἔδακνε τὴν καρδίαν αὐτοῦ αἰσθημα σφοδρόν, καὶ ἀκοίμητον;

"Ως αὐτὸς ὁ ἔρως, οὗτος καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, ἐξακολουθεῖ ὁ WOOD, ἦν πτωχὴ καὶ ταπεινὴ, ἐκ μιᾶς μόνης συγκειμένη φράσεως. Τὰ πάντα λέγονται ἀνευ πέπλου, αὐτοὶ δὲ οἱ ὄμηρικοὶ ἥρωες ἐξηγοῦσιν ἡμῖν ἀνεπιφυλάκτως, πῶς ἐννοοῦσι τὰς μεταξὺ τῶν δύο φύλων σχέσεις;²" Καὶ ἀναμφισβήτητον μὲν ἐστίν, δτι ἡ "Ομηρικὴ ἀπογὴ ἡγίνεται τὴν ἐπιτετηδευμένην λεπτότητα τῶν νεωτέρων ἥμων, καὶ μὴ αἰσθανομένη τὴν ἀνάγκην τοῦ περικαλύπτειν τὴν ἐννοιαν ὑπὸ ἀλλοστημάτους λέξεις, καὶ τετορνευμένας ἐκφράσεις, ἐξεδήλου αὐτὴν ἐν πάσῃ ἀπλότητι. Ἀλλὰ δικαιούμενα ἀράγε ἀποκαλοῦντες αὐτὴν διὰ τοῦτο ἀσεμνον, καὶ ἀπολίτευτον, ἦ δφείλομεν μᾶλλον δίκαιον θαυματιμοῦ φόρον εἰς τὴν ἀπέριττον ἀγνότητα τῶν τότε αἰσθημάτων;

¹ HEYNE καὶ WOLF εἰς Ησιόδ. Θεογονίαν Σ. 35.

² WOOD, Essays Σ. 200.

‘Η Εύα ἐκαλύφθη διὰ φύλλου συκῆς μόνον ἀφ’ οὐ ἐγεύθη τὸν καρπὸν τῆς γνώσεως, πιστεύομεν δὲ δτὶ ἀσυγχρίτως σεμνοτέρα ἐστὶν ἡ ἡμίγυμνος Ἀφροδίτη τῆς Μήλου ἢ σύγχρονός τις καλλονὴ ὑπὸ τὰ διαφανῆ, καὶ μεμελετημένα αὐτῆς τρίχαπτα.

Ποία ἐστὶν ἡ μία ἔρωτικὴ φράσις, ἣν ἔννοεῖ ὁ WOOD, ἀγνοοῦμεν, καθόσον οὐδεμία σχεδὸν ἔννοια ποικιλότερον ἐκφράζεται παρ’ Ὁμήρῳ· οὗτος ἔρως πυκνὰς φρένας ἀμφεπάλυψεν Ἰλ. Ζ. 294. ἔρω θυμὸν ἔθελκθερ Ὁδ. Σ. 212. Πόθος ἔρετ τελέειν ἔελδωρ. Φιλότης ἐγίμερος κλπ. Παρατηροῦμεν δὲ μόνον, δτὶ ἡ λέξις ἔρως τυγχάνει συντήθεστάτη εἰς πάντα τὰ παρεμφερῆ χωρία, καὶ δτὶ οὐδὲν αὐτῆς καθαρώτερον, καθόσον συνεχῶς σημαίνει τὸ φίλερον τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα, ἢ φίλων πρὸς ἄλλήλους. Ἀφ’ ἑτέρου δὲ ὑπάρχουσιν ἀπ’ ἐναντίας πολλαὶ περιπτώσεις, καὶ διὰ τὴν ἔννοιαν κρύπτεται ἀληθῶς ὑπὸ τὴν φράσιν· οὗτος ἔργα, ἢ δῶρα Ἀφροδίτης. Φιλοτήσια ἔργα. Τὴν παρθενικὴν λύειν ζώγηρ κλπ. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀρχαῖοι θαυμάζουσι τὴν σεμνότητα τῆς ἐκφράσεως, “ἀσπάσιοι λέκτρου παλαιοῦ θεσμὸν ἵκογτο”, Ὁδ. Ψ. 296, ἥτις λέγεται περὶ τῆς πρώτης νυκτὸς τοῦ Ὁδυσσέως καὶ τῆς Πηγελόπης, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πολυμηχάνου ἥρωος. Πολύτιμον παρδίσιγμα τῆς ἐμφύτου εἰς τὴν ἐποχὴν σεμνότητος παρέχει ἡμῖν ὁ αὐτὸς Ὁδυσσεύς, ἀπομακρύνων, ώς εἴδομεν, τὰς διμοάς τῆς Ναυσικάς, πρὸν ἢ λουσθῆ, καίτοι ἐπέτρεπε τὸ ἐναντίον ἡ ἄκακος τῆς ἐποχῆς συνήθεια. Τὶ δὲ λέγει ἡμῖν ἡ Ἡρα, δτὲ ὁ ἔρωμανὴς Ζεὺς ἀγκὰς αὐτὴν λαβών, παρασύρει πρὸς τὰς κορυφὰς τῆς Ἰδης,

εἰ νῦν ἐν φιλότητι λιλαίει εὔνηθῆναι
“Ιδης ἐν κορυφῇσι, τὰ δὲ προπέφανται ἀπαντα,
πῶς κ’ εἴοι, εἴ τις νῷι θεῶν αἰειγενετάων
εῦδοντ’ ἀθρήσειε, θεοῖσι δὲ πᾶσι μετελθὼν
πεφράδοι;

Ιλ. Ζ. 335.

Μόλις δὲ πείθεται ίδουσα, δτὶ ὁ νεφεληγερέτης ἐκάλυψε τὴν ἀσυνήθη ἐκείνην παστάδα διὰ γρυποῦ νέφους, τοσοῦτον πυκνοῦ, ὥστε

. . . οὐδὲ ἀν νῷι διαδράκοτε Ἡέλιός περ,
οὐ τε καὶ δεύτατον πέλεται φάσις εἰσοράσθαι

Ιλ. Ζ. 345.

6*

Ποία δὲ ἀμίμητος τρυφερότης εἰς τὰς ἐρωτικὰς ἐκφράσεις,
ἃς ἀπευθύνει ὁ Ἀναξ τῶν Θεῶν, δπως πείσῃ αὐτήν, εἰς τὴν ταλαν-
τευομένην αὐτοῦ παράκοιτιν¹;

Οὐ γὰρ πώποτε μ' ὡδεῖς θεᾶς ἔρος οὐδὲ γυναικὸς
θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι περιπροχυθεὶς ἔδαμασσεν,
ώς σέο νῦν ἔραμαι καὶ με γλυκὺς Λιμερός αἴρει.

Καὶ ἐν ἑτέρᾳ δὲ περιπτώσει, δτε ὁ Ἀρης καὶ ἡ Ἀφροδίτη
συλλαμβάνονται εἰς τὰ ἄμματα τοῦ πονηροῦ Ἡφαίστου, καὶ συρρέουσι
πάντες οἱ Θεοὶ εἰς τὸ χαλκοῦν αὐτοῦ δῶμα, δπως εὑφρανθῶσιν ἐπὶ²
τῷ παθήματι τῶν ἔραστῶν, αἱ Θεαὶ αἵτινες δλίγον ἐπὶ σεμνότητι
διεκρίνοντο, μένουσιν οὐχ ἦττον ἐξ αἰδοῦς εἰς τὰ οἰκήματα αὐτῶν.

Θηλύτεραι δὲ θεαὶ μένον αἰδοῖ εἶκοι ἐκάστη.

Οδ. Θ. 324.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ο ΓΑΜΟΣ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Οταν λαός τις παραδεχθῇ τὸν νόμιμον γάμον, τὴν δάσιν ταύ-
την τῆς οἰκογενείας, κ' ἐπομένως τῆς κοινωνίας, ἀρθῇ δὲ μέχρι³
τῆς μονογαμίας, παρέχει ἀσφαλῆ τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ καταγωγῆς
ἐγέγγυα, καὶ θεωρεῖται δικαίως ώς ἀφιγθεὶς εἰς ὑψηλὸν θαυμὸν
πολιτισμοῦ. Ἔν τῇ Ὁμηρικῇ ἐποχῇ εύρισκομεν ταῦτα πάντα, ώς
ἔθιμα ἑδραῖα καὶ πατροπαράδοτα.

Η ἱερότης τοῦ γάμου, γενικῶς ἀναγνωρίζομένη, διαλάμπει
πανταχοῦ τῶν ἐπῶν. Αὗτοὶ οἱ Θεοὶ θεωροῦνται προστάται τοῦ
ὑμεναίου, καὶ λέγονται παρέχοντες εἰς τοὺς θυητοὺς τὰς συζύγους
αὐτῶν. Αὗτοί εἰσιν οἱ εὐλογοῦντες τοὺς γάμους τῶν εὐγοούμενῶν
αὐτῶν, Οδ. Δ. 208, οἱ ὄριζοντες τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων, τῶν

¹ Miror verecundiam Hom. versorum, qui pro illa aetate castissimi sunt. Heyne ad Il. XIV. 328. ² Ήτοι — Θαυμάζω τὴν αἰδημοσύνην τῶν ὥμηρικῶν στίχων, οἵτινες διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰσὶ σεμνότατοι.

